slacht, zoodat er van dat ééne volk een reddend heil tot alle volken, d. i. tot de geheele menschheid, zou kunnen uitgaan. Er moest alzoo tweeërlei in het leven worden geroepen, van de ééne zijde een eigen volk, van alle paganistische volken principieel onderscheiden, en in de tweede plaats moest nu in dit apart gestelde volk een eigen religieus leven en een eigen eeredienst zich ontwikkelen, die aan beide gezamenlijk een aanwezen van gemengd karakter kon geven; eenerzijds zou 't een geheiligd volk zijn, maar ook anderzijds een in dat volk als ingeschroefde religie en eeredienst. Die saamkoppeling zou en moest daarentegen uiteenvallen, zoo ook in den Messias het heil stond gerealiseerd te worden. Nooit en nimmer kan alzoo, wat in Israel als op zich zelf staand en uit tweeërlei element gemengd leven optrad, het type aangeven van wat de Kerk worden en zijn zou, zoodra ze uit den Israelietischen band werd losgemaakt. En dit nu kwam het sterkst en het scherpst daarin uit, dat onder de Israelietische bedeeling geen plaatselijke scheiding of schifting van de Kerk plaats zou grijpen, maar de Kerk in het volksverband zou zijn ingeweven, en uit dien hoofde steeds doelen zou op het geheele volk, terwijl omgekeerd, als Israels roeping voleind zou zijn, de Messias de Kerke Gods als zelfstandige macht in het leven van alle volken zou laten doordringen, het volkskarakter zou doen wegvallen, en de Kerk plaatselijk zou moeten optreden als een *plaatselijke* hoeveelheid, om voorts uit alle plaatsen zich geestelijk in broederlijke verbinding te stellen. De toepassing van wat onder Israel gold op de Reformatorische beweging ging daarom in zooverre feil, als men uit het oog verloor, hoe de band onder Israel alle geloovigen uit heel het land en uit de Diaspora saam verbond, terwijl in onze Reformatie alles in het *plaatselijk* karakter werd vastgeschroefd; iets waarbij het van zelf sprak, dat de regel die in Israel voor het algemeene volksbestaan gold, niet op de plaatselijke kerken der Reformatie kon worden toegepast.

Dr. A. K.

„Er wordt er niet één gemist".

> Heft uwe oogen op omhoog, en ziet, wie deze dingen geschapen heeft; die in getal hun heir voortbrengt; die ze alle bij name roept, vanwege de grootheid Zijner krachten, en omdat Hij sterk van vermogen is; er wordt er niet één gemist.
> Jesaja XL: 26.

Van de sterren in het uitspansel zegt Jesaja, dat de Heere ze alle bij name roept vanwege de grootheid Zijner krachten en omdat hij sterk van vermogen is, en dan volgt de uitroep: »Daar wordt er niet één gemist«. Dit aangrijpende zeggen slaat alzoo niet rechtstreeks op de geroepenen ten leven, doch op de starren in het firmament, en niet dan overdrachtelijk past 't zich vanzelf toe op de geheiligden onder de kinderen der menschen.

Toch ligt die overdrachtelijke strekking in het verband zelf van deze heilige profetie. Immers aanstonds gaat dit aangrijpende woord op de geroepenen ten eenwigen leven over, als er staat: »Waarom zegt gij dan, o Jakob, en spreekt ge o Israël: Mijn weg is voor den Heere verborgen en mijn recht gaat van mijn God voorbij?« »Weet gij het niet, hebt gij 't niet gehoord, dat de eeuwige God, de Schepper van de einden der aarde, noch moede noch mat wordt? Er is geen doorgronding van Zijn verstand."

Staat het nu zóó reeds aan den Sterrenhemel, dat niet één der glanzende starren buiten Gods wetenschap en kennisse schittert, maar dat elke star aan den glansrijken hemel bij God bekend is en door Gods zorge in stand blijft, dan volgt uit wat vlak daarop van het bedreigde Israël betuigd wordt, hoe de starrenhemel en de schare der geloovigen in onderling verband voor Gods aangezicht staan. Zooals God de sterren aan het firmament kent, zoo ook kent Hij al 't menschelijk schepsel dat Hij op deze aarde schiep. En daarom geldt wat hier staat voor beiden, zoowel voor den Starrenhemel als voor Zijn geroepen volk op aarde.

Bij beiden is het de Almachtige God, die in getal het heir voortbrengt, bij beiden is het dezelfde God die én over de starren én over de verkorenen Zijn heilig oog laat gaan. En op beide slaat daarom ook de heilige betuiging, dat 't God is die hun heir eens voortbracht, en ze bij name roept, met de heerlijke uitkomst, dat er beidemalen, én aan den Sterrenhemel, én onder 's Heeren volk op aarde, niet één wordt gemist.

Voor wie onder de kinderen der menschen vooraan staan en vanzelf op den voorgrond treden, ligt hierin niets aangrijpends. Dat mannen en vrouwen in ons land, die schier ieder bij name kent, ook voor God niet verborgen zijn, kan voor niemand verwondering baren. Immers de kennisse Gods gaat onze beperkte kennis zoo zeer verre te boven, dat zelfs de gedachte niet in ons zou kunnen opkomen, alsof de helden der historie en de sterk uitkomende genieën voor onzen God verborgen zouden zijn.

Doch heel anders staat 't met de kleinen en vergetenen in onze omgeving. Stel, ge hebt een gezel die u dient in uw fabriek of ambachtshuis, dan verstaat ge 't nog, dat met die stoere kracht in uw werkplaats gerekend wordt. Maar heeft nu die dege helper nog »kleinen" in zijn gezin, die ge niet zaagt, en wier naam ge zelfs niet kent, dan doet 't u vanzelf zoo verrassend aan, zoo u de vaste overtuiging wordt ingeprent, dat die nog geheel onbeduidende, schier alzoos spelende kinderkens van het u nauwelijks bij name bekende gezin, bij den Almachtige niet alleen niet vergeten worden, maar met name bij uw God bekend zijn.

Ga op uw wandeltocht door een u onbekend dorp op 't oogenblik dat de volkschool uitgaat, en zie dan die schare van kinderkens vanaf het zesde of zevende jaar zich door het dorp huiswaarts bewegen, en immers het is u volstrekt onmogelijk om u in het persoonlijke leven van elk van die kleinen ook maar even in te denken, en zoo ge terloops een woning, waar de deur openstaat, binnentreedt, en ge ziet daar de moeder met de nog zooveel kleiner kinderkens, tot zelfs met de pasgeborene aan haar moederborst, dan is die gansche groep van jongeren u geheel onbekend, en als ge dan toch hoort, en hoort uit Gods Woord, dat al die jongere dorpelingen, waarvan gij nooit hoordet, en die geen van allen een persoonlijken indruk op u maken, bij den Heere uw God bekend zijn, en zóó bekend, dat Hij aller harten doorgrondt, en aller levenslot in Zijn hand houdt, dan is het een onoplosbaar raadsel dat zich aan u opdringt, en ontlokt 't u stille aanbidding, zoo ge indenkt dat niet alleen de Starren aan den hemel, maar ook het kleinste en meest vergetene onder die kinderkens, bij uw God bekend zijn, en dat er in de kennisse van uw God niet één van deze onnoozele kinderkens gemist wordt.

En zelfs van wat naar *oppervlakkigheid* in die kennis ook maar zweemt, is hier geen sprake. Elk van die kleinen die op zulk een vergeten dorp om u heen dartelen en spelen, hadden een eigen ontvangenis en een eigen geboorte. Ze stamden af uit een eigen geslacht, en uit dat geslacht van vader of van moeder ontvingen ze hun aanleg, hun karaktereigenaardigheid, hun bijzondere natuur. Zoo toch is 't niet bij een enkel op den voorgrond tredend kind, maar bij alle deze spelende kinderen. In hun herkomst, in hun ontvangenis, in hun geboorte, en in hun verdere rijping komt niets voor, treedt niets in 't licht, of 't is alles door den Heere onzen God voor zulk een jonge spruit vooraf besteld, hem toegedacht, en straks in hem verwezenlijkt. En van niet één dier kleinen kunt ge 't anders belijden, dan dat God Almachtig dat jongske of dat meiske Zijn beeld, eer 't geboren werd, ingedrukt heeft, en elken trek van 't wezen, als ware het besteld heeft. En dit in zoo albeheerschenden zin, dat Gods voorbeschikking over zulk een vergeten en onnoozel kaapke veel rijker en volledíger is uitgewerkt, dan wat de kunstschilder op 't doek penseelt, als hij 't beeld van een koning of keizer poogt weer te geven. Daar is geen zenuw en geen spier, daar is geen bloedtint of huidkleur, of 't is tot bij het meest vergeten jongske door God besteld, niet nu pas, maar reeds in zijn ouders eer het uit die ouders geboren werd. En zulks ging in Gods voorzienig bestel niet aldus toe, dat slechts *de meesten* der jonggeborenen hun gestalte, hun aard van God ontvingen, maar zoo volstrekt en zoo volledig, dat zelfs het vergeten, het meest zieke lijke, het minst belovende wicht, ja dat er niet één, hoe onbeduidend ook, in die volledige voorkennisse Gods werd gemist.

Van zelf bestaat er ook voor God onderscheid, of er sprake is van een vergeten dorpskindeken of van een Prins Willem, een Rembrandt en een Bogerman. 't Is God zelf die al zulk verschil reeds in den aanleg schiep, ja reeds in de voorouders voorbereidde. Maar neemt ge in uw verbeelding elk menschelijk wezen, ja, tot zelfs den vergeten jongen, die met zijn staf de schapen op de weide leidt, dan gaat 't voor *elk* kind des menschen door, dat God vooruit zijn wezen doordacht, zijn aard besteld, zijn toekomst bereid heeft, en dat, als ge alles saam neemt, tot in het kleinste en onbeduidendste toe, geroemd en geloofd mag worden: Wat de zorge en voorzorge Gods betreft, is er geen onderscheid, en in die Goddelijke voorzorge wordt er uit alle kinderen der menschen niet één gemist.

Planeet en vaste star en dwaalster kunnen ons door haar ontzettende afmetingen en haar imponeerende glanzen zoo overweldigend aangrijpen, dat 't kinderke in de wieg er niets bij schijnt, en toch zijn we hierbij ten prooi aan zelfbedrog. Een vergeten en schijnbaar niets beduidend dorpswicht draagt in zich een element van veel hooger natuur en van veel rijker aard, dan de rijkste star die we met het kunstinstrument begluren. Hoe rijk ook de zon zij, en hoe veel rijker nog de geheel eenige gestarnten, die met den telescoop alleen kunnen begluurd worden, toch zijn en blijven ze niets dan stof. Maar met de heerlijke eigenschappen, die 't God beliefd heeft tot in de stoffelijke gegevens en in de krachten die de stof bezielen, ons te doen tegenglinsteren, kunnen ook zij ons boeien en in bewondering den Schepper doen aanbidden. Altoos echter staat de Engel zoo verre boven al wat de rijke Schepping ons voor 't oog toevert, en nog rijker staat in de Schepping Gods het menschenkind, dat Hij schiep naar zijn beeld, en waarin Hij gaven verborg, die al wat de Schepping op zichzelf rijk maakt, zoo verre te boven gaan.

Nu komt uiteraard die rijkdom, dien God in de menschelijke natuur en in het menschelijke individu verborg, thans na den val niet meer tot zijn recht. Of hebben we 't in den oorlog niet nog pas beleefd, hoe tot in de millioenen de kinderen der menschen het slachtoffer werden van bruut geweld en van stoffelijke overmacht. Doch eens komt toch de zalige ure, dat dit roekelooze spelen met wat God schiep een einde zal nemen. En komt er dan een nieuwe aarde onder een nieuwen hemel, en zal eens in 't *nieuwe* Jeruzalem Gods glorie schitteren, dan zal 't in den naar zijn Beeld geschapen mensch zijn, dat Gods glorie veel machtiger dan in zon of maan zal schitteren, en zulks met zoo volstrekte gewisheid, dat de uitroep in alle oord zal beluisterd worden: *»Zie, er wordt er niet één gemist!«*

Dr. A. K.

» *Amsterdam*, 17 Januari 1919.

Wiens blik niet hangen blijft aan de oppervlakte van ons kerkelijk leven, dat schijnbaar zoo kalm en rustig daar heen vloeit vergeleken met de wereldschokkende gebeurtenissen om ons heen, en zich ook niet verleiden laat door weinig zeggende statistische cijfers, op wier nauwkeurigheid men nog niets aan kan, maar nagaat welke krachten er in het verborgen werken en welke geesten er rondwaren, zal ons toestemmen, dat er van een rust, die roest, geen sprake is, maar dat allerlei vraagstukken aan de orde komen, die getuigen, dat men met het bestaande niet meer tevreden is en naar nieuwe banen voor het kerkelijk leven zoekt, opdat zich dit te beter kunne aanpassen aan de machtige denkbeelden, die den geest van onzen tijd bewegen.

Op zich zelf behoeft dit niet te bevreemden. De Kerk van Christus staat nu eenmaal niet geïsoleerd in de wereld; ze leeft niet op een rotseiland, waaromheen de golven kokend en wildbruisend opspatten, maar dat zelf daardoor niet geschokt of veranderd wordt. Haar symbool is veel meer het schip, dat op deze zee zelf vaart en daarom al de wisselingen van wind en getij mede doormaakt, die op deze wereldzee worden gevonden.

De tijd nu, waarin we leven, draagt tot signatuur dat het oude verouderd is geworden en alles naar nieuwe vormen zoekt. De ontzettende oorlog, die achter ons ligt, heeft op de meest aangrijpende wijze ons doen zien, hoe heel het politieke en sociale gebouw, dat door de geslachten voor ons was opgetrokken en waarin men meende zoo veilig te leven, op verkeerden grondslag was opgetrokken, innerlijk vermolmd en verrot was, en daarom bij den eersten windstoot wel ineenstorten moest. Hoe onuitroeibaar de hoop is in het menschelijk hart blijkt wel daaruit, dat zelfs na dezen ondergang van heel een wereld, de menschheid niet in moedeloosheid neer gaat zitten bij de puinhoopen, maar overal een krachtige actie ontwaakt, om uit den chaos, dien deze oorlog achterlaat, tot een nieuwe wereldorde te komen, die meer geluk en vrede voor de menschheid medebrengen zal. We verkeeren daarom in een overgangstijdperk; het oude is weggevallen en het nieuwe moet nog komen. En het zijn de barensweeën van dat nieuwe leven, dat komen gaat, die de volkeren zoo heftig ontroeren en tot zulke revolutionaire excessen verleiden. Een vlucht van nieuwe denkbeelden zweeft door de lucht, bekoort als een schitterend fata morgana het oog der volkeren en ontsteekt vooral de harten der jongeren, zoo vatbaar voor idealen, in laaienden gloed. Na de scherpe antithese, die tusschen de volkeren bestond, en die steeds zwaarder militaire lasten oplei en ten slotte tot de geweldige explosie van den wereldoorlog voerde, dweept men nu met een volkerenbond, die alle volkeren als broeders saam zal doen wonen in één huis, aan alle bewapening een einde zal maken en alle oorzaak van twist en tweedracht zal wegnemen. Niet minder wordt men bekoord door de leuze van een democratie, die aan de geheime kabinetten en de dynastieke veroveringszucht der vorsten een einde zal maken, de macht in handen zal brengen van het volk, waaronder men dan liefst den arbeider verstaat, en aan de uitbuiting van het proletariaat een einde zal maken. En waar men aan alle sociaal verongelijkten recht wil doen wedervaren, daar komt men ook met bezieling op voor de rechten der vrouw, die al te lang de slavin van den man is geweest, maar die nu een zelfstandige plaats naast hem zich veroveren wil, door harden arbeid op fabriek of kantoor haar eigen brood wil verdienen, en op politiek gebied medezeggenschap eischt door het passief en actief kiesrecht te vragen.

Al deze denkbeelden doen ook op kerkelijk gebied hun invloed gelden, zij het dan ook in een anderen toonaard getransponeerd. Zooals men op politiek gebied voor een volkerenbond opkomt om de scherpe nationale anthithese te verzachten, zoo dweept men op kerkelijk gebied met een synthese, die over alle staketsels van kerkmuren heen, de christenen weer vereenigen zal. Van de vaste belijndheid van eigen Confessie is men afkeerig en het algemeen christendom, kleurloos en vaal, trekt aan en boeit de geesten. De Christelijke Studentenvereeniging, hoe uitnemend in haar opzet, om te trachten ook onder de intellectueele jongelingschap, weer voor Christus te winnen, wat dreigde door de macht der ongeloovige wetenschap te loor te gaan, bleek toch op den duur een gevaar op te leveren, ook voor onze jonge predikanten, waarvoor het oog niet mag gesloten worden. Bestond bij een vroegere generatie wellicht te veel neiging voor een dogmatisme, dat door eenzijdigheid aan de eischen van de mystiek niet genoeg recht deed wedervaren, thans dreigt veeleer het gevaar, dat de band aan de Belijdenis steeds losser zal worden en al meer het Evangelie, dat men »op een stuivertje kan schrijven", het eenige credo zal worden, dat men overhoudt.

Niet minder doet de sterke democratische strooming, die thans onder de volkeren den toon aangeeft, haar invloed op kerkelijk gebied gevoelen. Tegen een gezonde democratische ontwikkeling heeft het Calvinisme zeker allerminst bezwaar, en ook in de Kerk is niemand sterker opgekomen tegen alle autocratie en tyrannie van het ambt dan Calvijn. Dat onze Kerkenorde op dit punt nog voor verbetering vatbaar is, zullen we dan ook geenszins ontkennen, en zelfs is het een der meest belangrijke vraagstukken voor de toekomst, hoe de gemeenteleden nog meer zullen kunnen deelnemen aan het actieve kerkelijke leven. Maar de revolutionaire geest, die zich zoo licht met deze democratie huwt en die op kerkelijk gebied zich openbaart in een independentisme dat het door Christus ingestelde ambt op zij schuift en de regeermacht bij het volk wil overbrengen, gaat lijnrecht tegen Christus en Zijn woord in.

En hetzelfde geldt evenzeer voor de zoo machtige beweging van de vrouwenemancipatie, die thans de volkeren meesleept en vooral aan de vrouw het kiesrecht wil schenken. Ook hierbij zal zeker geen Christen ontkennen, dat aan de vrouw krachten en gaven geschonken zijn, die niet zonder schade voor de Kerk ongebruikt mogen worden gelaten. In hoeverre met name bij de diakonie, het ambt der barmhartigheid, meer dan tot dusver, van de hulp der vrouw gebruik kan gemaakt worden, is dan ook een der ernstige vraagstukken, waarop de aandacht wel gevestigd mag worden. Maar de revolutionnaire geest, die het onderscheid tusschen man en vrouw, door God in de Schepping gesteld, wil uitwisschen en beiden als gelijken wil laten optreden, gaat tegen het Woord Gods in, en het is zeker geen onbedenkelijk teeken, wanneer deze tijdgeest ook in de Kerk doordringt en ook daar de wet wil stellen.

Bedenkelijker echter dan dit drietal teekenen, waaruit de invloed van den tijdgeest op het kerkelijk leven blijkt, is, dat ook de eerbied voor, het vasthouden aan en het onbepaald buigen voor het Woord Gods afneemt. De eerste vraag is niet meer: *wat zegt God de Heere ons in de Schrift*, maar hoever kan ik met dezen tijdgeest mede gaan. Tegenover de ongeloovige critiek wordt soms een zeer slappe houding aangenomen. En er zijn helaas uitingen genoeg, waaruit blijkt, hoe men onder allerlei schoonklinkende betuigingen feitelijk het gezag van de Schrift ondermijnt en afbreekt, zoodra deze met onze eigen opvattingen niet strookt. En als de Kerk het Woord Gods loslaat, dan verliest zij al haar kracht in den strijd met den geest der wereld. Want in dien strijd is aan de Kerk geen ander wapen toebetrouwd dan het Woord Gods.

Onjuiste cijfers.

Zooals we reeds als ons vermoeden uitspraken, zijn de cijfers, die de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* meedeelde, voor een deel onjuist gebleken. Gelijk het pas verschenen handboekje mededeelt, bedraagt het getal der Gereformeerde Kerken 703 en zijn zij dus slechts met één vermeerderd. Ook het getal der vacaturen was onjuist, want dit bedraagt niet 157, maar 205. En wat het aantal studenten in de Theologie betreft, zoo is dat te Kampen niet 48 maar 57 en te Amsterdam niet 68 maar 99, waaronder echter begrepen zijn zij, die reeds candidaats-examen hebben afgelegd en ook zij, die voor hun doctoralen graad doorstudeeren. Alleen het getal predikanten en gemeenteleden was juist weergegeven.

Schuld bij de ouders of bij de predikanten?

Naar aanleiding van het stuk van Dr. Brinkman, dat we uit de *Geldersche Kerkbode* overnamen en waarin deze klaagde over het feit, dat vele jongemannen en jonge dochters ongeregeld ter Kerk gaan, waarvan hij de schuld voor een goed deel bij de ouders zocht, vraagt een lezer ons, of de schuld daarvan ook niet voor een deel bij de predikanten zelf te zoeken is, omdat ze niet genoegzaam rekening houden met den tijd, waarin we leven. Waar men in de prediking waarschuwt tegen oude ketterijen zooals Socianen, Pelagianen enz., zegt hij, zou men daar niet beter doen met ook de ketterijen te bestrijden in dien vorm, waarin zij hedendaags zich voordoen? En waar de nieuwere litteratuur zooveel invloed heeft, en meestal zulk een verderfelijken invloed, op de »rijpere jeugd", hebben de predikanten zich daar niet op de hoogte te houden van deze litteratuur, om daardoor hun invloed op het jonge geslacht te behouden? Al erkent onze lezer, dat vele ouders schuldig staan, toch doet hij de vraag, of de predikanten zelf hier wel vrij uitgaan?

Er schuilt in deze vraag zeker een element van waarheid. Natuurlijk is de toestand niet overal dezelfde, en zal hier, ook bij de prediking, wel onderscheid moeten gemaakt worden, voor welke gemeente men optreedt. Een achteraf-dorp in de heistreek stelt heel andere eischen aan de prediking dan een stadsgemeente, waar het opgroeiend geslacht, dat Hoogere Burgerscholen en Gymnasia bezoekt, aan veel grootere gevaren is blootgesteld. Maar de zaak zelf verdient daarom niet minder ernstige behartiging. Al is niet alle critiek, die de jongeren uitbrengen op den preekvorm, juist, toch is er wel degelijk reden om te vragen, of de predikanten wel genoeg er zich op toeleggen, om het Evangelie zóó te prediken, dat het ook voor de jongeren van jaren zijn aantrekkingskracht behouden blijft. Er zijn predikanten die dit wel inzien, maar wanneer zij trachten verbetering aan te brengen, is het nog meer een zoeken en tasten, dan dat men hier vaste lijnen volgt. Het zou daarom wel uitnemend wezen, wanneer dit onderwerp op een volgende predikantenconferentie aan de orde werd gesteld. En daarbij kon dan meteen de vraag behandeld worden, hoe niet alleen de rijpere jeugd, maar ook de kinderen beter te bereiken zijn. De prediking gaat zoo vaak geheel over hun hoofden heen en richt zich bijna nooit bijzonder tot hen. Vooral wat de Heere Jezus in zijn prediking deed, die schier altoos in beelden of gelijkenissen tot het volk sprak, is zulk een uitstekend middel om ook de kleinen in de gemeente voor de prediking meer belangstelling in te boezemen.

De Theologische faculteit aan de Gemeente-universiteit te Amsterdam.

Bij de begrootingsdiscussiën in den Gemeenteraad te Amsterdam heeft Prof. Fabius opnieuw de vraag gesteld, of er nog langer reden was om deze Faculteit te bestendigen. De Gemeente onderhoudt op kosten van de burgerij een zevental hoogleeraren in de Theologie, die feitelijk alleen dienst doen om predikanten op te leiden voor de Doopsgezinde en een deel der Luthersche Kerk. Nu is het zeker waar, wat het *Handelsblad* opmerkt, dat deze quaestie in zooverre een Academische is, als de Wet op het Hooger Onderwijs de Universiteit te Amsterdam verplicht er een Theologische Faculteit op na te houden, en de Regeering geweigerd heeft bij een vroegere aanvrage, om dispensatie van deze verplichting te geven of voor te stellen. Maar dat neemt niet weg, dat het goed was, dat Prof. Fabius nog eens op dit aambeeld sloeg, om duidelijk te doen uitkomen, hoe onrechtvaardig deze regeling is.

Heel het vraagstuk van de Theologische faculteit aan de openbare Universiteiten wacht nog altoos op oplossing. Wat het *Handelsblad* voorstelt, dat de Regeering één dezer Theologische faculteiten, nl. die te Groningen, zal opheffen en dat de Gemeente Amsterdam dan met de Hervormde Kerk weer tot een akkoord zal trachten te komen, om den stroom der studenten naar Amsterdam te verleggen, is niet anders dan een lapmiddel. De eenige gezonde oplossing zou wezen, dat de Regeering de Theologische faculteit aan de Rijks-universiteiten geheel losliet en aan de Kerken de zorgen overliet voor de opleiding narer a.s. dienaren. De professoren, door de Kerken benoemd, konden dan bij de Universiteiten worden geïncorporeerd, zooals dit ook nu geschiedt bij de bijzondere leerstoelen. Ideaal zou deze verhouding natuurlijk niet wezen, want de Theologische faculteit zou daardoor als een vreemd element tegenover de Universiteit komen te staan. Maar zoolang de Universiteit niet op een Christelijken grondslag staat, kan de Staat geen Theologisch onderwijs doen geven.

Het is feitelijk alleen het belang van de Hervormde Kerk en van enkele kleinere Kerkgenootschappen, dat de Theologische faculteit nog in stand houdt. En juist daarin schuilt het ergerlijke, dat heel het volk daarvoor het geld bijeen te brengen heeft.

De Protestantsche Kerken in Hongarije.

Naar aanleiding van onze vraag, waarom volgens den telegrafischen oproep aan onze Kerken de Protestantsche Kerken in Hongarije met den ondergang bedreigd worden, wanneer de aangenomen verdeeling van dit land naar het bekende nationaliteitenprincipe doorgaat, heeft Prof. Dr. E. Sebestyen van Budapest, die tijdelijk in ons land vertoeft, de vriendelijkheid ons een manifest toe te zenden, dat namens deze Kerken verspreid wordt onder den titel: *Een ernstig oproep van de Hongaarsche Kerken aan hunne broeders in andere landen*, waarin op werkelijk aangrijpende wijze een beroep wordt gedaan op de sympathie en het medelijden van de Protestantsche Kerken, nu de Protestantsche Kerk in Hongarije, die het verst vooruit geschoven bolwerk van het Protestantisme is in het Oosten en daar zoo groote beteekenis heeft voor het volksleven, zich aan den rand van den afgrond bevindt door de hebzucht en roofzucht der omliggende volkeren. Het manifest in zijn geheel mee te deelen, zou te veel plaatsruimte vergen, maar op den hoofdinhoud willen we toch de aandacht vestigen, opdat ook onze Nederlandsche Kerken weten mogen, in welk een noodtoestand deze Kerken verkeeren.

Het manifest begint eerst met te herinneren, hoe in het verleden er steeds een nauwe band bestaan heeft tusschen deze Protestantsche Kerken in Hongarije en die in de andere landen van Europa, en hoe ze elkaar wederkeerig hebben geholpen, waarbij met name dankbaar gedacht wordt aan de edele hulp door de Nederlandsche Kerken in vroeger eeuwen aan de Protestantsche Kerken in Transsylvanië verleend toen de nood het hoogst gestegen was, en hoe onze zeehelden de Hongaarsche predikanten, die naar de galeien gezonden waren, bevrijd hebben.

Het gevaar, dat Hongarije thans bedreigt, is, dat het uiteenrukken van het land, om aan de hebzucht van de naburige volkeren te voldoen, niet alleen het Hongaarsche volk een doodelijke wonde zal toebrengen, maar ook de Kerken geheel desorganiseeren en voor een deel tot den ondergang doemen zal. De Duitschers willen een stuk van het Westen, de Croaten en Serviërs een stuk van het Oosten, de Czechen en Oekrainiërs een stuk van het Noorden afnemen, maar vooral van de zijde van Roemenië dreigt het grootste gevaar, daar dit bijna de helft van wat dan nog van Hongarije overschiet, wil inpakken.

Het manifest gaat dan in de tweede plaats na, welke *rechten* deze naburige volkeren op deze gebieden kunnen doen gelden, en toont aan, dat deze rechten van nul en geener waarde zijn. Hongarije heeft zich niet van gebieden, die eerst aan naburige volken behoorden, meester gemaakt en ze veroverd met wapengeweld, zoodat nu het nationaliteitenprincipe een zeker recht zou geven aan de beroofde staten om deze stukken terug te eischen, maar de zaak staat zoo, dat Hongarije eerst zeer schaarsch bevolkt was, dat de Regeering de immigratie sterk heeft aangemoedigd van de omliggende volkeren, en daardoor stroomen van buitenlanders zich in Hongarije hebben gevestigd op den bodem, die oorspronkelijk aan het Hongaarsche volk behoorde. Van eenige onderdrukking van deze volkeren, die zich in Hongarije neerzetten, is nooit sprake geweest; ze hebben volle burgerrecht ontvangen, mochten hun eigen godsdienst en hun eigen scholen behouden en hun eigen taal gebruiken; ze werden door de Habsburgsche monarchie, die het Protestantisme zooveel afbreuk wilde doen, soms zelfs voorgetrokken en bevoordeeld ten koste van de Hongaarsche Protestanten.

Het wegvallen van de Habsburgsche monarchie, die steeds het Protestantisme in Hongarije onderdrukt heeft, werd door de Protestantsche Kerken in Hongarije dan ook met blijdschap begroet, en ze hoopten, nu het Hongaarsche volk tot zelfstandige politieke ontwikkeling kon komen, dat ook voor de Protestantsche Kerken een glansrijke toekomst zou aanbreken. »In saamwerking met een herboren Hongarije, zoo zegt het manifest, hoopten zij nieuwe gelegenheid te vinden om verreikende diensten te bewijzen aan den geestelijken welstand van het land en tegelijk een bron van licht te worden voor de natiën, die ten Zuiden en ten Oosten van Hongarije leefden zonder nog den zegen te bezitten van het zuivere Evangelie. Maar al deze verwachtingen zouden in stukken worden geslagen, wanneer de plannen van hun hebzuchtige naburen door de Westersche Mogendheden worden gesteund.»